

ÂŞIK ŞENLİK VE ÂŞIK SÜMMÂNÎ'DE RÜYA MOTİFİ İLİŞKİSİ

Doç. Dr. Metin ÖZARSLAN
Hacettepe Üniversitesi

Doğu Anadolu âşıklık geleneği için başlangıç teşkil eden ve yaşadıkları döneme damga vuran Âşık Şenlik ile Âşık Sümmânî'nin menkabevi hayat hikâyelerinin yanısıra, özellikle âşıklığa başlamaları noktasında benzerlikler bulunmaktadır. Aynı dönem içinde yaşayan bu iki zirve âşık/sanatçıdan Âşık Şenlik 1850 yılında (Aslan 1975), Âşık Sümmânî 1862 yılında doğmuştur (Uraz 1933). Başka bir ifade ile Âşık Şenlik, Âşık Sümmânî'den 12 yaş büyüktür. Dönemleri açısından bakıldığında bu iki âşığın âşıklığa başlama yaşları arasında da paralellik ve yakınlık bulunmaktadır. Doğu Anadolu âşıklık geleneğini büyük ölçüde şekillendiren bu iki âşık birbirleriyle karşılaşmış ve birbirlerini de etkilemişlerdir. Bu yazıda, gerek âşık tarzı şiir geleneği, gerekse rüya motifi açısından Âşık Şenlik ve Âşık Sümmânî ilişkisi üzerinde durulacaktır.

Âşık edebiyatı temsilcilerinin rüya motifi ile sâde kişilikten sanatçı kişiliğe geçmeleri ve bu kişilik değiştirmede kolektif şuuraltının yardımı ile kültür örneği rüyalar ortaya çıkmasından dolayı (Günay 1986: 113) özellikle sözlü kültür ortamındaki¹ âşık tarzı şiir geleneği içinde rüya motifinin, âşıklığın başlangıç safhası olduğu görülmektedir. Bu nedenle tipik birer sözlü kültür ortamı âşık/sanatçıları olan Âşık Şenlik ve Âşık Sümmânî'nin sanatlarının başlangıcında da rüya motifi belirleyicidir bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Âşık tarzı şiir geleneği içinde âşık/sanatçıların sâde kişilikten sanatçı kişiliğe geçişlerinde önemli rolü bulunan kompleks rüya motifi şu safhalardan oluşmaktadır:

"I. Hazırlık devresi

- a) Çocukluk ve gençlik çağının şartları
- b) Karşılaşılan maddi veya manevi bir sıkıntı
- c) Bir sıkıntı veya bir dilekle uykuya dalış, uyunan yerler kutsal sayılan mevkiler olabildiği gibi ıssız ve uzak, kahramanın korku ve yalnızlık duyduğu herhangi bir yer olabilir.

II. Rüya: Bu rüya çok kere uyur ile uyanıklık arasında, görenlerde gerçek duygusu bırakan bir rüyadır:

¹ Âşıklık geleneğinde sözlü, yazılı ve elektronik kültür ortamları için bkz (Çobanoğlu 1996 ve 2000).

Metin Özarlan

- a) Kutsal kişilerle kutsal sayılan bir yerde karşılaşma
- b) Pir elinden bade içme
- c) Sevgilinin kendisi ile veya resmi ile karşılaşma
- d) Kahramana, pirlere, bilmesi gereken bilgileri öğretirler
- e) Kahramana bir mahlûs verilerek bir deyiş söylemesi istenir.

III. Uyandı

- a) Kahraman kendi kendine uyanır, ilk fırsatta eline geçen bir saz ile başından geçenleri anlatır.
- b) Kahraman bir süre (3, 6, 7, 20, 40 gün) baygın yatar ve ağzından burnundan kanlı köpükler gelir. Ehl-i dil bir kişinin sazın tellerine dokunması ile uyanır.
- c) Kendi kendine uyanır ama bakışları, hali, tavrı bir acıdır. Dünya ile ilişkisini kesmiş gibidir. Herkes deli olduğunu kabul ederken hâlden anlayana bir kişi sazının tellerine dokunarak âşık adayının dilinin çözülmesini sağlar.

IV. İlk Değiş: Rüyada âşıklığa ulaşan kişilerin uyandıkları zaman söyledikleri ilk deyişleri gördükleri rüyaların tasviridir. Bu ilk deyişlerde âşık, başından geçenleri naklettiği gibi ilk taşırmasını da bu ilk deyişin sonunda yapar" (Günay 1986: 116-118).

Yukarıdaki bilgiler ışığında bu iki âşık/sanatçının rüyalarını karşılaştırmak yoluyla aralarındaki benzerlik ve parellikleri ortaya koymak mümkündür.

A) Âşık Şenlik'in Rüyası ve Safhaları

"I. Hazırlık Safhası

- a) Asıl adı Hasan olan Âşık Şenlik 1850 yılında Kars'ın Çıldır ilçesinin, Suhara köyünde doğmuştur. Çevresindeki diğer çocuklar gibi Hasan da gündüzleri çobanlık yaparak, geceleri büyüklerin anlattığı şehir menkıbelerini, köy imamının okuduğu Ahmedîye, Battalgazi, Sîret, Hz. Ali'nin Cenklere gibi dinî kitapları ve çevresindeki âşıklardan kahramanlık ve ağıt destanları dinleyerek büyüdü.
- b) Hasan bir gün, arada bir yaptığı gibi gene tüfeğini eline alır. Suhara köyü yakınlarındaki Karagöl'e yabancı ördek avlamağa gider. Tüfek elinde pusuya yattıktan bir süre sanra üzerine bir ağırlık çöker.
- c) Uyurla uyanıklık arasında rüya görür.

II. Rüya

- a) Hasan'ın karşısına çıkan bir pir onu cennet bahçesine götürür ve Hz. Muhammed'in cemalini orada görür.
- b) Pir, Hasan'a cennet bahçesinden su içirir.
- c) İsminin Salatın olduğu söylenen sevgiliyi de cennet bahçesinde görür.

Âşık Şenlik ve Âşık Sümmânî’de Rüya Motifi İlişkisi

- d) İlâhi kudretten Arapça ve Farsça öğrenir.
- e) Hasan’a, Şenlik mahlâsı verilir.

III. Uyanış: Daldığı uykudan uyanamayan Hasan’ı, aramaya çıkan babası ve köylüler uyandırır. Gözlerinden yaşlar akarak etrafını süzer.

IV. İlk Değiş: Babasının ve köylülerin yardımı ile köye gelen Hasan’ın hiç konuşmaması yadırganır. Köyün İmamı Hasan’a ne olduğunu, neden konuşmadığını sorar. Hasan ağır bir makamla başından geçenleri bir deyişle anlatır.

Rüyâ-yı âlemde yattığım yerde
Neçe yüzmin hayâl guşuma geldi
Üğ be üğ cismime saldı bir ateş
Sevdiğim Salatın düşüme geldi.

Eynine geymişti gaflet lüzumu
Kör oluban açmayaydım gözümü
Bir tagayyır keyfte gördüm özümü
O kadar möhübbet hoşuma geldi

Şenlik’em hâkine gettim yüzünen
Bir kelme danıştım şirin sözünen
Hayıf ki bakmadım kıyar gözünen
Sürahi gameti karşıma geldi.

Köy imamının “Şenlik kimdir” sorusu üzerine, Âşık Şenlik başına gelenleri daha teferruatlı olarak bir ikinci deyişle dile getirir.

Yığılın ahbablar yâren yoldaşlar
Bir sağalmaz derde tüştüm bu gece
Hikmet-i pir ile âb-ı zülâlden
Kevser bulağından içtim bu gece

Kudret mektebinden verdiler dersi
Zâhirde göründü arş ile kürsî
Hıfzımda zapt oldu Arabî Farsî
Lügat-i imranî (İbrânî) seçtim bu gece

Sefil Şenlik haktan buldu kemâli
Bu fikirde vasf-ı hâlin demeli
Bedirlenmiş gördüm güzel cemâli
Tagayyır hal oluf şaşım bu gece” (Günay 1986: 128-130)

B) Âşık Sümmânî’nin Rüya Motifi ve Safhaları

“I. Hazırlık Safhası

- a) Çocukluk devresini, köy imamından menkabe ve cenk hikâyeleri dinleyerek, babasıyla gittiği, Erzurum merkez olmak üzere, civar kaza ve köylerdeki meclislerinde bulunarak geçirdi. Asıl adı Hüseyin

olan Sümmânî, Erzurum'un Narman kazasının Samikale köyünde 1861 yılında doğmuştur. Onbir yaşında çobanlığa başlamıştır.

- b) Tespit edilen belirli bir sıkıntısı ve açık bir dilek olmamakla beraber şâir mizacın dürtüleri baskı olarak kabul edilebilir.
- c) Köyün hayvanlarını otlatmak üzere götürdüğü Ablak Taşı mevkiinde, babasının tavsiyesine uyarak şehit mezarlarını bürüyen otları ayıklarken uyuyakalır.

II. Rüya

- a) Hüseyin, aksakallı bir ihtiyarın kırat üzerinde yanına geldiğini görür. Hüseyin'e karnının aç olduğunu söyler ve köyün yolunu sorar. Hüseyin, ihtiyar adama kendi yiyeceği olan arpa ekmeğini uzatır. Atlı, ekmekten bir lokma aldıktan sonra geri verir. Hüseyin ekmeği neden yemediğini sorduğunda ihtiyar; "Hızır ekmek yemez" der.
- b) Hızır, Hüseyin'e İsm-i Âzâm duasını öğretir ve şöyle der: "Oğlum bu duayı kırk gün oku, beni gördüğünü kimseye söyleme. Kırkıncı gün Ablak Taşına git, Hak tarafından taksiratını alırsın" der ve kaybolur. Hüseyin bunun rüya mı, hülya mı olduğunu anlayamaz düşer bayılır.

III. Uyanış: Hüseyin'i baygın bir halde ağzından köpükler gelirken amcası bulur, kucaklayarak evine götürür. Evde ayıltırlar. Bu rüya motifi iki safhada tamamlanmaktadır. Hüseyin uyandıktan sonra rüyada kendisine tavsiye edildiği şekilde yeniden şuurulu bir hazırlık safhasına girmiştir.

I.2. Hazırlık safhası

- a) Hüseyin her gün İsm-i Âzâm duasını okur, kırk günün dolup dolmadığını bir sopayı çenterek işaretler. Gördüğü rüyayı Hızır'ın tavsiyesine uyarak kimseye anlatmaz.
- b) Bekleyiş.
- c) Kırkıncı gün erenler çeşmesinden abdest alır, namaz vakti oldu mu diye, güneşe bakarken uykuya dalar.

II.2. Rüya

- a) Kendisini, duvarları resimlerle süslü bir mağaranın içinde uzun yeşil cübbeli üç derviş ve evvelce gördüğü Hızır'ın karşısında görüyor. Dervişlerin başları üzerinde uçan kırk yeşil güvercin birden insan kılığına giriyorlar. Mağarada meclis kuruluyor.
- b) Hüseyin'e abdest almasını söyledikten sonra iki rekât namaz kıldırıyorlar. Ümmî olan Hüseyin'e orada okuma yazma öğretip bir kâğıda yazılı olan "Gülperi" adını okutuyorlar.
- c) Hüseyin'e üç bardak bade sunuyorlar. Birinciyi âlemleri yaratan Rabbü'l-âlemin aşkına, ikinciyi Hz. Muhammet aşkına, üçüncüyü de Çini Maçın Bedahşan şehrinde Bedahşan Emiri Gülperi aşkına içiriyorlar.
- d) Hüseyin badeyi içtiği anda başucunda Gülperi'yi görür. Pirlir,

Âşık Şenlik ve Âşık Sümmânî’de Rüya Motifi İlişkisi

Gülperi’ye de üç bardak bâde verirler ve sonuncuyu Sümmânî aşkına iç derler. Gülperi bâdeleri içtikten sonra ortadan kaybolur.

III.2. *Uyanış*: Hüseyin kan ter içinde uyanıyor, etrafına bakıyor; her taraf karanlık gökte yıldızlar çıkmış, hayvanlar ortada yok, her taraf ıssız. Yeniden uykuya dalıyor.

II. 3. *Rüya*: Hüseyin yanında Hızır, görüyor. Hızır: “Esselâmü aleyküm Sümmânî” diyince Hüseyin: “Sümmânî kimdir?” diye soruyor. Hızır: “Korkma oğlum, sen bu gece ereceğine erdin. Sümmânî mahlâsı sana verildi. Uyku âleminde gördüklerini kimseye kırk gün söyleme.” diyor ve Sümmânî’yi köyün camiine götürüp bırakıyor.

III. 3. *Uyanış*: Sümmânî camide kendine geliyor, kalkıp evine gidiyor ve kırk gün gene bir sopayı çenterek bekliyor.

IV. *İlk Değiş*: Kırk gün tamamlanunca Sümmânî hâlini şu deyişle açıklıyor.

Uyandım gafletten oldum perişân
Bir nur doldu âlemlere rüşân
Selâm verdi geldi üç beş dervişân
Lisânları bir hoş sedâsı tek tek

Aldılar abdesti uyandım hâbdan
Aslımız yapılmış hâk ü turabdan
Okudular üç hat yeşil yapraktan
Okudum harfini noktasın tek tek

İçtim bâdesini gördüm rengini
Tam onsekiz saat sürdüm cengini
Yâr yüzünde gördüm üç beş bengini
Halhalın altında noktasın tek tek

Dediler Sümmânî gel etme meram
Adamı çürütür dert ile verem
Seninçin dünyada görüşmek haram
Böyle yazmış kalem hüdayı tek tek” (Günay 1986: 152-155).

Yukarıdaki rüyaların genel kurguları doğrultusunda Âşık Şenlik ve Âşık Sümmânî’nin rüyaları gerek yapı ve gerekse muhteva açısından karşılaştırıldığında şu özellikleri görmek mümkündür:

1. *Rüyaların Yapısı*: Hazırlık devresinde de aynı paralellikler bulunan iki rüya da kompleks yapıdadır. Âşık Şenlik, yukarıda şematize edilen asıl tip rüya planına uygun tek bir rüya; Âşık Sümmânî ise biraz daha asıl tip rüya planından (Günay 1986) uzaklaşmış biri tek, ikisi de iç içe geçmiş ve birbirinin devamı niteliğinde olan üç rüya görmüştür.

a. *Mekân*: Her iki âşığın rüya görükları yer dış mekândır. Sığırtmaçlık

yapmakta olan Âşık Şenlik, Karagöl'ün kıyısında ördek avlarken uykuya dalar. Âşık Sümmânî, ise Ablak Taşı mevkiinde mezarlıktaki otları ayıklarken uykuya dalar.

- b. *Zaman:* Rühayı, gündüz muhtemelen öğle ile ikindi arası gören Âşık Şenlik 14 yaşındadır; Âşık Sümmânî ise 11 yaşındadır ve rüyayı gündüz öğleden sonra görür.
- c. *Görülen Kişiler:* Âşık Şenlik'in rüyada gördüğü kişiler pîr, Hazret-i Muhammet'in cemâli ve cennet bahçesinde gezerken maşukası (sevgilisi) Salatin'dır. Âşık Sümmânî'nin gördüğü kişiler ise Hızır, üç pîr, güvercin şeklinde olan kırklar meclisi ve maşukası Gülperî'dir.
- ç. *Diğer Unsurlar:* Âşık Şenlik'e cennet bahçesi gezdirilir, Arapça ve Farsça öğretilir, cennette su (bâde] içirilir ve mahlâs verilir. Âşık Sümmânî'ye ise İsm-i Âzâm duası ile birlikte okuma yazma öğretilerek Gülperî'nin adı kâğıttan okutulur, üç bardak bâde içirilir ve mahlâs verilir.

2. *Rüyannın Muhtevası:* Her iki rüyada da ümmî iken okuma yazma öğrenen ve kutsal yerlerde kutsal kişilerle buluşan iki genç insana, bâde adı verilen özel içkiler içirilerek maşukaları gösterilir. İlave olarak Âşık Sümmânî'nin rüyasında maşukasıyla karşılıklı bâde içmesi vardır. Her iki âşığa da mahlâs verilerek onlara, oldukları, başka bir ifadeyle âşıklığa başlayabilecekleri telkin edilir.
3. *Uyanış ve İlk Değiş:* Âşık Şenlik, babası ve köylüler tarafından uyandırılıp soru sorulur, bir belli bekleme süresinden sonra başından geçenleri ilk deyişle anlatır. Âşık Sümmânî ise kendi kendine uyanır ve Hızır'ın telkini ile kırk gün bekledikten sonra köy odasında rüyada gördüklerini ilk deyişle okur.

Görüldüğü gibi pek çok özel anlam ifade eden ve gerek İslâm gerekse İslâm öncesi birçok unsur her iki rüyada da hâkim öge olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum, "âşık hikâyelerinde hareketi sağlayan ve sâde kişilikten sanatçı kişiliğe geçişte önemli rol oynayan kompleks rüya motiflerinin ortaya çıkışları, muhtevaları ve sonuçlanmalarının daima müşterek bir yapıya sahip" (Günay 1986: 116) olmasından kaynaklanmaktadır. Bu ortaklıklar asıl tip kabul edilen Kerem, Emrah ve Âşık Garip hikâyelerindeki rüya tiplerinin varyantları durumdadırlar (Günay 1986). Dolayısıyla rüyalardaki bu ortak özellikler, hazırlık devresini oluşturan doğal ortamın veya aynı kaynaklardan beslenmenin doğal bir sonucu şeklinde kabul edilmelidir.

Âşıklık geleneği içinde çok ender rastlanan rakibin dosta dönüşmesi, Âşık Şenlik -Âşık Sümmânî ilişkisinde ortaya çıkan başka bir ortak motif özelliği durumundadır. Bu özellik iki âşığın yenişemedikleri bir karşılaşma sonunda Âşık Şenlik’in annesi tarafından kardeş ilan edilmeleri ile ilgilidir. Halk rivayetlerine göre karşılaşmanın bir yerinde, Âşık Şenlik’in annesi, Âşık Şenlik ve Âşık Sümmânî’yi emzirmek yoluyla veya her ikisini de bir gömlekten geçirmek veyahut da iki âşığın gözlerinden öpmek suretiyle onları birbirine kardeş ilan eder (Özbek 1969). Böylece birbirlerine zarar vermelerini önler. Herhangi bir sebeple yenişemeyen kahramanların bir kadın <anne veya sevgili> tarafından bazı ritüeller ile uzlaştırılmasına dayalı motif masallar, halk hikâyeleri ve halkdanslarında da görülmektedir.

Bu durum Âşık Şenlik ve Âşık Sümmânî’nin dışında hiç bir âşığın menkabevi hayat hikâyesinde rastlanmayan bir özellik olarak göze çarpmaktadır. Aynı hikâye Âşık Şenlik-Âşık Zülali için de anlatılmaktadır. Fakat Âşık Şenlik-Âşık Sümmânî kardeşliğine ait anlatı kadar tesirli değildir. Bu ilişki öylesine sıkıdır ki, Âşık Şenlik adının anıldığı her yerde mutlak surette Âşık Sümmânî de anılmaktadır. Ayrıca kardeş ilan edilen âşıkların asıl isimlerinin Hasan <Âşık Şenlik> ve Hüseyin <Âşık Sümmânî> olması, Hz. Peygamber’in torunları olan, Hz. Ali’nin oğulları, Hasan-Hüseyin arasındaki kardeşliği de çağrıştırmakta ve meseleye İslâmî açıdan bir anlam yüklediğini akla getirmektedir.

Erzurum Âşıklık Geleneği ile ilgili olarak yapılan alan araştırmasında görüşülen günümüz Erzurum ve Kars âşıkları içinde, âşıklık geleneğinde rüya ve bâde unsuruna inandığını ifade eden âşıkların tamamına yakını Âşık Şenlik’i ve Âşık Sümmânî’yi “Badeli âşık” başka bir ifade ile “Hakk âşığı” olarak kabul etmektedirler. Doğu Anadolu bölgesi âşıklık geleneğinin başlangıcı olarak kabul edilme noktasında da yine iki ismin bir arada zikredilmeleri önemli bir ortak özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu birliktelikte Erzurumlu âşıklar için Âşık Sümmânî; Karanlı âşıklar için de Âşık Şenlik özellikle üstad kabul edilmektedir (Özarslan 1999).

Doğu Anadolu Bölgesi’nde Âşık Şenlik ve Âşık Sümmânî’in karşılaşmalarından sonra âşık fasllarının daha sistemli bir hâle gelmiş olduğu bilinmektedir. Bu durum iki zirve şahsiyeti bu bölge âşıklık geleneğinde başköşeye oturtmuştur. Konu ile ilgili olarak yapılan araştırmalarda, iki âşık/sanatçının, kaşılaştıklarında deyişmelerini aşağıdaki metni verilen “divan” ile başlatmış olduğu (Kartarı 1977, Özbek 1969, Özder 1967) ve kendilerinden sonra yöre âşıkları tarafından âşık fasllarının divanla -özellikle aşağıdaki divanla- açılmasının yaygınlaştığı tesbit edilmiştir (Özarslan 1999, 2001).

Metin Özarslan

- Âşık Şenlik Derdim ondur dokuzunu demezen ağyâre men
Sekizinde bir arzum var yediden âvâre men
Beş benim kisb ü kârımdır dörde kıldım temennâ
İkiye muhabbetim var yalvarıram bire men
- Âşık Sümmânî Elestü bezminde geldim Hak ile ikrâra ben
Hamdolsun, hamd ü senâlar düşmedim inkâra ben
Âdemi âdem eyleyen ârifin irfân imiş
Ya niçün can fedâ kılmam öyle bir Hünkâra ben
- Âşık Şenlik Otuz iki derdim vardır kırk sekiz davâ ile
Üçyüz altmış altı burca on iki sahrâ ile
Çardır mezhep çardır kitap çar gönül sevdâ ile
Okudum ezber eyledim çıkmadım kenâre men
- Âşık Sümmânî Otuz iki farzı beyân kırk sekiz cumayile
Üç yüz altmış altı gündür tam on iki ay ile
Okudum ezber eyledim ilm ile imlâ ile
Tasdik ve ikrar eyledim düşmedim inkâra ben
- Âşık Şenlik Elli dört farzın içinde demim var devrânım var
Yetmiş bin mahbûb içinde bir şâh-ı hubânım var
Altı bin altı yüz altmış altı dert-dermânım var
Şenlik'em tâ haşre kadar yâr oldum o yâre men
- Âşık Sümmânî Elli dört farzı beyân eyledim âyet be âyet
Yetmiş bin mahbûb içinde Habib-i Nûr-ı Ahmet
Altı bin altı yüz altmış altı âyet beyyinât
Sümmânî'yem gulâm oldum böyle haznedâra ben
(Özbek 1969)

Bu divan günümüzde de Doğu Anadolu bölgesi âşıkları tarafından sık sık söylenmektedir. Yöre âşıkları fasıllarını yine bir divanla açmakta, Âşık Şenlik ve Âşık Sümmânî'ye ait deyişme/karşılaşma örnekleri ile müstakil şiirlerini her iki âşığın kendi tavır ve edâsı ile terennüm etmektedirler. Özellikle bu iki büyük âşığa ait "ustamalı" bilmeyen âşık yok gibidir. Ezgi açısından baktığımızda; Kars yöresi âşıklarının Âşık Şenlik tavrı ile çalmalarının yanında, Erzurum yöresi âşıklarının da Âşık Sümmânî tavrı ve edâsıyla çalıp çağırdıkları görülmektedir (Özarslan 1999, 2001).

Çağdaş olan âşıklardan, özellikle Âşık Zülâlî ve Âşık Sümmânî üstünde tesirli olan Âşık Şenlik, başka birçok âşığa da tesir etmiştir. Örneğin Âşık Murat Çobanoğlu'nu babası Gülistan Çobanoğlu Âşık Şenlik'in çırağıdır. Murat Çobanoğlu âşıklığı ve Âşık Şenlik'i babasından <ustasından> tevarüs etmiştir (Karataş 1996). Âşık Şeref Taşlıova ise Âşık Şenlik'in oğlu Âşık Kasım'ın çiraklığını yapmıştır. Bu bağlamda günümüzde, Âşık Şenlik'i eserleriyle en iyi biçimde yaşatmakla Âşık Şenlik'in edâ ve tarzında çalıp

söyleyenler arasında Karslı âşıklardan Âşık Şeref Taşlıova ve Âşık Murat Çobanoğlu başta olmak üzere genç yeteneklerden Âşık Mürsel Sinan’ı görülmektedir. Âşık Sümmânî ise özellikle çırağı Bardızlı Âşık Nihânî’nin üzerinde çok etkili olmuştur (Gökalp 1988). Günümüzde Âşık Sümmânî’nin sanat mirasını, babaları Şevki Çavuş ve Fahri Çavuş yoluyla tevarüs eden torunları Nusret Torunî ile Hüseyin Sümmânîoğlu devam ettirmektedirler. Ayrıca Âşık Sümmânî tavır ve edâsıyla çalıp söyleyen Erzurumlu Yaşar Reyhani, Fuat Çerkezoğlu gibi usta âşıklar ve İsrail Daştan ile Ertuğrul Ataç gibi genç âşıklar da bu sanat mirasına sahip çıkıp, yaşatmaktadırlar (Özarslan 1999, 2001).

Sonuç olarak gerek âşıklığa başlamaları, gerek arkadaşlıkları ve gerekse takipçileri ölçeğinde ele almaya çalıştığımız bu iki zirve âşığın birbirlerine katkılarının çok olduğu görülmektedir. Âşık Şenlik ve Âşık Sümmânî birinden bakıldığında diğerrinin görülebildiği âşıklardandır. Başka bir ifadeyle Âşık Şenlik kendisi kadar Âşık Sümmânî; Âşık Sümmânî de kendisi kadar Âşık Şenlik’tir. Her iki âşık/sanatçı da Doğu Anadolu âşıklık geleneğinin kurucu üstadları durumundadır. Takipçileri yoluyla üstadlıkları Kars ve Erzurum havalisini aşmış ve bütün Anadolu’ya yayılmıştır.

Günümüz âşıklık geleneği içinde 40 yıllık birliktelikleriyle, Âşık Şeref Taşlıova ve Âşık Murat Çobanoğlu arasındaki “arkadaşlık”ın; Âşık Şenlik ve Âşık Sümmânî arasındaki “kardeşlik”e benzediğini düşünüyorum. Her türlü kıskançlık ve hasetten uzak olmasının yanında, birbirlerinin yetiştirmelerine katkı sağladığı da muhakkak olan böylesi arkadaşlıkların diğerr âşık/sanatçılar tarafından da yaşatılması gerektiğine inandığımı ifade etmek istiyorum.

Kaynaklar

- ASLAN, Ensar, (1975), *ÇıldırılıÂşık Şenlik*, Ankara: Sevinç Matbbası.
- ÇOBANOĞLU, Özkul, (1996), “Âşık Tarzı Şiir Geleneği İçinde Destan Türü Monografisi”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, (Basılmamış).
- ÇOBANOĞLU, Özkul, (2000), *Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- GÖKALP, Mehmet, (1988), *Bardızlı Âşık Nihani*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- GÜNAY, Umay, (1986), *Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını-Sayı 16.

Metin Özarslan

- KARATAŞ, Aynur, (1996), “Âşık Şenlik, Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi”, *Folkloristik: Prof. Dr. Umay Günay Armağanı*, (Ed.: Ö. Çobanoğlu- M. Özarslan) Ankara: Feryal Matbaacılık.
- KARTARI, Hasan, (1977), *Doğu Anadolu’da Âşık Edebiyatının Esasları*, Ankara: Demet Matbaacılık.
- ÖZARSLAN, Metin, (1999), “Erzurum Âşıklık Geleneğinin Bugünkü Durumu”, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi (Basılmamış).
- ÖZARSLAN, Metin, (2001), *Erzurum Âşıklık Geleneği*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ÖZBEK, Orhan, (1969), *Âşık Şenlik Değişler*, Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- ÖZDER, M. Adil (1967), *Doğu İllerimizde Âşık Karşılaşmaları* I. Kitap, Bursa: Emek Basımevi.
- URAZ, Murad (1933) *Halk Edebiyatı Şiir ve Dil Örnekleri*, İstanbul: Samih Lûtfi Sühulet Kütüphanesi.

[*Kültür Bakanlığı ve Kars Kalkınma Vakfı İşbirliği: Âşık Şenlik Sempozyumu*, 22-23 Mayıs 1997, Ankara; *Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu Armağanı*, (Ed. Ersin Özarslan), Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, Ankara, 2002.]